

Základy programování (IZP)

Třetí počítačové cvičení

Brno University of Technology, Faculty of Information Technology
Božetěchova 1/2, 612 66 Brno - Královo Pole
Petr Veigend, veigend@fit.vut.cz

- **První projekt**
- **Jak má vypadat zdrojový kód**
- **Řetězce**

- Programy by vždy (u projektů je to povinné) měly začínat hlavičkou, např.:

```
/**  
* IZP Prvni projekt  
* Autor: Jan Novak, xnovak00@stud.fit..  
* Datum: 02.10.2017  
* Poznamka: program nefunguje vubec  
*/
```

- Funkce (např. main) by měly být komentovány tak, aby bylo možno snadno vygenerovat dokumentaci k programu
- Stručný příklad:

```
/** (nebo *!)  
 * @param argc Number of arguments  
 * @param argv Individual arguments  
 * @return Program exit code  
 */  
int main(int argc, char* argv[])  
{ ... }
```

* nepovinné

- Každá proměnná a složitější konstrukce v těle funkce by měla být komentována (nebo pojmenována tak, aby komentář nebyl potřeba). Napomáhá to přehlednosti kódu
- Stručný příklad:

```
int a = 10; // first counter
int b = a; // second counter

// comparison between two counters
// if a == b, increments a, otherwise..
if (a == b) { ... }
```

- Tvar komentářů lze přizpůsobit pro generování dokumentace

- **Pojmenování (identifikátor)**
 - To, jak je proměnná pojmenovaná, **závisí pouze na programátorovi**
 - **ALE** proměnné pojmenované `test12345`, `mojenejuzasnejsipromenna` apod. **asi nebudou úplně nejvhodnější**
 - Název by měl mít **minimálně 3 znaky**
 - Indexy: `idx`, ...
 - Řetězce: `str`, ...
 - Znaky: `cha`, ...
 - Konstanty: `KONSTANTA` (velká písmena)
 - Datové typy: `TArray`, `ColorSpace`, ... (později)

- **Nedoporučuje se**, aby název proměnné začínal **podtržítkem** - mnoho takových názvů je definováno překladačem a mají proto zvláštní význam.
 - `int _promenna`
- Názvy proměnných a funkcí, které jsou delší, než jedno slovo můžeme zapisovat
 - `velmi_dlouhy_nazev_id`
 - `velmiDlouhyNazevId`
(angl. Camel-Caps, Camel-Case)
- Vyberte si jeden styl zapisování a **držte se ho**
- Je **vhodné (nikoliv nutné)** pojmenovávat v **angličtině**

- **Základní styly:**

- llvm

- <http://llvm.org/docs/CodingStandards.html>

- Mozilla

- https://developer.mozilla.org/en-US/docs/Mozilla/Developer_guide/Coding_Style

- Gnu

- <https://www.gnu.org/prep/standards/standards.html>

- **Proměnná**
- **Konstanta**
- **Deklarace proměnné**
- **Inicializace proměnné**
- **Operátory**
 - **Přiřazení, porovnání**
 - **Aritmetické, Logické**
- **Datový typ**
- **Příkaz, výraz**

• Ukazatel

- proměnné **uchovávají adresu**, která ukazuje do paměti počítače
- Vážou se k určitému datovému typu
- Definice proměnné typu ukazatel:

```
bazovy_typ *nazev_promenne;
```

```
int *int_ptr; // ukazatel na int
```

Skutečná adresa	1634	1635	1636	1637	1638	1639
Index	0	1	2	3	4	5
Hodnota	10	20	30	40	50	60

- **Pole:** prvky stejného typu, spojitě místo v paměti
- **Deklarace staticky:** `int moje_pole[6];`

- Jednotlivé argumenty budeme oddělovat mezerou
- Argumenty, se kterými byl program spuštěn, se dají získat pomocí doplnění dvou parametrů do hlavičky funkce **main**:

```
int main(int argc, char* argv[])
{
    // argc - počet argumentů
    // argv - jednotlivé argumenty, argv[0]
    // (název souboru s programem)
}
```

- Argumenty jsou opět **pole**

```
int main(int argc, char* argv[])
{
    // argc - počet argumentů
    // argv - jednotlivé argumenty, argv[0]
    // (název souboru s programem)
}
```

- Pro `./hello -sum 10 20` argc=4

argv[0]	argv[1]	argv[2]	argv[3]
"hello"	"-sum"	"10"	"20"

- **PowerShell, Linux**

 - `./program arg1 arg2 arg3`

- Jednotlivé argumenty jsou od sebe odděleny mezerou

- **Řetězec** bude vysvětlen podrobněji na příštích cvičeních a na přednášce.
- Zatím:
 - Řetězec se skládá ze znaků (datový typ **char**)
 - Řetězec je **ukončen speciálním znakem** (`\0`), z toho vyplývá, že s tím jako programátoři musíme počítat a přidělit řetězci dostatek paměti
- Otázka:
 - Řetězec `hello` se skládá z **pěti** znaků. Pro kolik znaků musíme přidělit řetězci paměť?
 - Jaké znaky to budou?

Skutečná adresa	1634	1635	1636	1637	1638	1639
Index	0	1	2	3	4	5
Hodnota	'h'	'e'	'l'	'l'	'o'	'\0'

- **Řetězce:** pole typu `char` zakončená nulovým znakem `'\0'`
- **Pozor:** `char pole[5];`
 - Není zde místo pro ukončovací nulu (`'\0'`)
- **Pozor:** je nutné hlídat meze pole!

PŘÍKLADY

- Vypište první argument programu na standardní výstup

argv[0]	argv[1]	argv[2]	argv[3]
"hello"	"-sum"	"10"	"20"

- Deklaruje a inicializujete proměnnou **typu řetězec**
 - datový typ **char []**, délka řetězce **100** znaků
 - **char retezec[101];**
- **Načtěte** jeho hodnotu hodnotu (příkaz **scanf("%100s", retezec)**)
- **Vypište** obsah (**%s**)

- Napište program, který vypočítá délku řetězce
 - Řetězec opět načtete pomocí funkce scanf, maximální délka je **100 znaků**
 - Z minula: znaky mají přiřazenu číselnou hodnotu, lze je mezi sebou porovnávat pomocí operátoru ==
 - Otázka: jak projdu celý řetězec?

Skutečná adresa	1634	1635	1636	1637	1638	1639
Index	0	1	2	3	4	5
Hodnota	'h'	'e'	'l'	'l'	'o'	'\0'

```
for(inicIALIZACE; test; inkrementace)  
{ }
```



```
inicIALIZACE;  
while(test)  
{ inkrementace; }
```

- Napište program, který vypočítá délku řetězce
 - Řetězec opět načtete pomocí funkce scanf, maximální délka je **100 znaků**
 - Z minula: znaky mají přiřazenu číselnou hodnotu, lze je mezi sebou porovnávat pomocí operátoru ==
 - Otázka: jak projdu celý řetězec?

Skutečná adresa	1634	1635	1636	1637	1638	1639
Index	0	1	2	3	4	5
Hodnota	'h'	'e'	'l'	'l'	'o'	'\0'

- Napište program, který v řetězci (obsah opět pomocí funkce `scanf`) spočítá, kolik obsahuje písmen a číslic (tzv. alfanumerických znaků).
 - Dvě proměnné: jedna pro počet písmen, druhá pro počet číslic

- Pozn.: ASCII

- Pozn.: `ctype.h`

dec	hex	oct	char	dec	hex	oct	char	dec	hex	oct	char	dec	hex	oct	char
0	0	000	NULL	32	20	040	space	64	40	100	@	96	60	140	`
1	1	001	SOH	33	21	041	!	65	41	101	A	97	61	141	a
2	2	002	STX	34	22	042	"	66	42	102	B	98	62	142	b
3	3	003	ETX	35	23	043	#	67	43	103	C	99	63	143	c
4	4	004	EOT	36	24	044	\$	68	44	104	D	100	64	144	d
5	5	005	ENQ	37	25	045	%	69	45	105	E	101	65	145	e
6	6	006	ACK	38	26	046	&	70	46	106	F	102	66	146	f
7	7	007	BEL	39	27	047	'	71	47	107	G	103	67	147	g
8	8	010	BS	40	28	050	{	72	48	110	H	104	68	150	h
9	9	011	TAB	41	29	051	}	73	49	111	I	105	69	151	i
10	a	012	LF	42	2a	052	*	74	4a	112	J	106	6a	152	j
11	b	013	VT	43	2b	053	+	75	4b	113	K	107	6b	153	k
12	c	014	FF	44	2c	054	,	76	4c	114	L	108	6c	154	l
13	d	015	CR	45	2d	055	-	77	4d	115	M	109	6d	155	m
14	e	016	SO	46	2e	056	.	78	4e	116	N	110	6e	156	n
15	f	017	SI	47	2f	057	/	79	4f	117	O	111	6f	157	o
16	10	020	DLE	48	30	060	0	80	50	120	P	112	70	160	p
17	11	021	DC1	49	31	061	1	81	51	121	Q	113	71	161	q
18	12	022	DC2	50	32	062	2	82	52	122	R	114	72	162	r
19	13	023	DC3	51	33	063	3	83	53	123	S	115	73	163	s
20	14	024	DC4	52	34	064	4	84	54	124	T	116	74	164	t
21	15	025	NAK	53	35	065	5	85	55	125	U	117	75	165	u
22	16	026	SYN	54	36	066	6	86	56	126	V	118	76	166	v
23	17	027	ETB	55	37	067	7	87	57	127	W	119	77	167	w
24	18	030	CAN	56	38	070	8	88	58	130	X	120	78	170	x
25	19	031	EM	57	39	071	9	89	59	131	Y	121	79	171	y
26	1a	032	SUB	58	3a	072	:	90	5a	132	Z	122	7a	172	z
27	1b	033	ESC	59	3b	073	;	91	5b	133	[123	7b	173	{
28	1c	034	FS	60	3c	074	<	92	5c	134	\	124	7c	174	
29	1d	035	GS	61	3d	075	=	93	5d	135]	125	7d	175	}
30	1e	036	RS	62	3e	076	>	94	5e	136	^	126	7e	176	~
31	1f	037	US	63	3f	077	?	95	5f	137	_	127	7f	177	DEL

- Napište program, který opět načte řetězec (max. délka 100 znaků) a převede jeho jednotlivé znaky (malá písmena) na velká písmena

- Napište program, který
 - Bude jako první argument vyžadovat znak, např. pro znak **a**

argv[0]	argv[1]
"hello"	"a"

řetězec

- Jak převedeme takový jednoznakový řetězec na znak?
- Tento znak vyhledá v načteném řetězci a nahradí ho znakem -

- Napište program, který
 - Bude jako první argument vyžadovat číslo, např. pro číslo **52**

argv[0]	argv[1]	
"hello"	"52"	řetězec

- Jak převedeme řetězec na číslo?
 - Funkce **atoi**, **atof**

- Často je potřeba zadaný řetězec převést na číslo
- Funkce
 - `atoi` (řetězec -> celé číslo)
 - `atof` (řetězec -> desetinné číslo)

```
#include <stdlib.h> // atoi, atof

int celeCislo = atoi("12");
float desetinneCislo = atof("3.14");
```

- **POZOR**
 - Řetězec `12abc` není číslo, výsledek funkce `atoi` bude 12
 - Řešení: zkontrolovat, zda se řetězec skládá pouze z číslic, funkce `strtod`, `strtod` (později)

- Napište program, který
 - Bude jako první argument vyžadovat číslo, např. pro číslo **52**

argv[0]	argv[1]	
"hello"	"52"	řetězec

- Jak převedeme řetězec na číslo?
 - Funkce **atoi**, **atof**
- O toto číslo se „posunou“ jednotlivé znaky v řetězci → Caesarova šifra

- Napište program, který porovná dva řetězce
 - **POZOR, pro porovnání řetězců nelze použít ==**
- Dva řetězce se shodují, když
 - Mají stejnou délku a
 - Všechny znaky stejné

DALŠÍ PŘÍKLADY

- Deklarujte proměnnou typu řetězec
 - `char str[] = "text";`
 - Může obsahovat libovolný text
- Zjistěte, zda zadaný řetězec obsahuje znak 'a'

- Vytvořte program `c`, který bude umět základní matematické výpočty (sčítání, odčítání, násobení, dělení, druhá odmocnina, ...).
- Výpočet se zadává na příkazové řádce. Každý operand nebo operátor bude samostatný argument programu (argumenty jsou oddělené mezerou). Program vypíše výsledek na standardní výstup.
- První varianta programu bude umět zpracovávat pouze jeden operátor, další může umět zpracovávat i výrazy s více operátory.
- Pro správné sestavení programu je nutné přidat přepínač překladači `-lm`. Tedy: `gcc -std=c11 -Wall -Wextra -Werror c.c -o c -lm`.

- Jako rozšíření můžete vyzkoušet načítat připravené výpočty ze souboru a hromadně vracet výsledky

- Zkrácený příklad

```
$ ./c 1 + 2
```

```
3
```

```
$ ./c 3 / 2
```

```
1.5
```

```
$ ./c 40 - -2
```

```
42
```

```
$ ./c sqrt 25
```

```
5
```

- V Elearningu je i ukázkový Makefile

- Zpracování argumentů programu
 - Jak vybrat argument?
 - Ve kterém argumentu bude uložena operace?
 - Jaký datový typ lze použít pro určení operace?
 - Jak převádět mezi řetězcem a celým číslem?
- Implementace jednotlivých operací
 - Jak určíme, která operace byla uživatelem vybrána?
- Doporučení:
 - Datový typ **float**
 - Funkce **printf**

Děkuji za pozornost

- Jednotlivé argumenty budeme oddělovat mezerou
- Argumenty se dají získat pomocí následující

```
int main(int argc, char* argv[])  
{  
    // argc - počet argumentů  
    // argv - jednotlivé argumenty, argv[0]  
    // (název souboru s programem)  
}
```

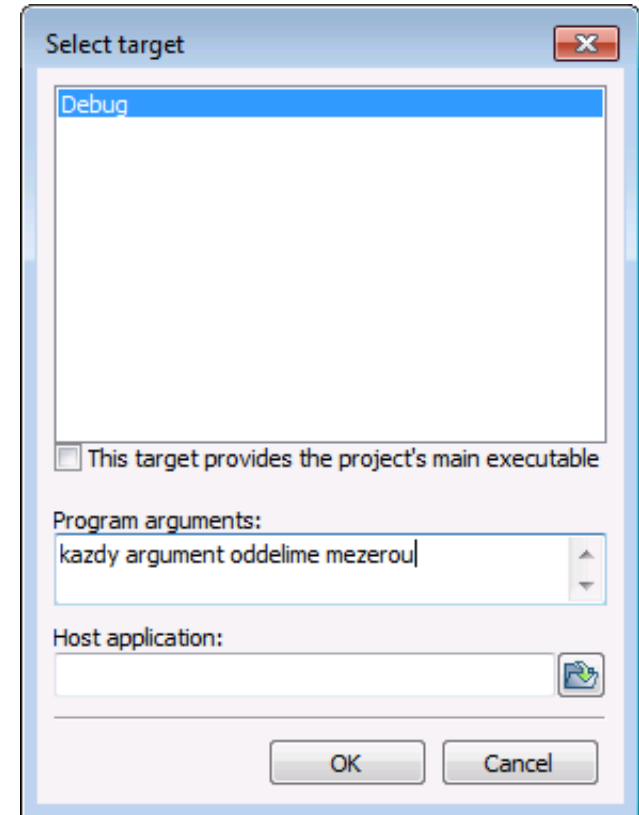
<code>argv[0]</code>	<code>argv[1]</code>	<code>argv[2]</code>	<code>argv[3]</code>
<code>"hello"</code>	<code>"-sum"</code>	<code>"10"</code>	<code>"20"</code>

- **Code::Blocks**

- Project → Set program's arguments → OK
- Spustíme program

- **Linux**

`./program arg1 arg2 arg3`

- Jednotlivé argumenty jsou od sebe odděleny mezerou

- Napište program, který bezpečně **vypíše všechny argumenty**, se kterými byl program spuštěn
- Náповěda: Použijte cyklus (**while**)
 - Cyklus **while**: nezapomeňte inkrementovat řídicí proměnnou v těle cyklu
 - Funkce **printf()** nutné **#include <stdio.h>**

```
printf("text");
```

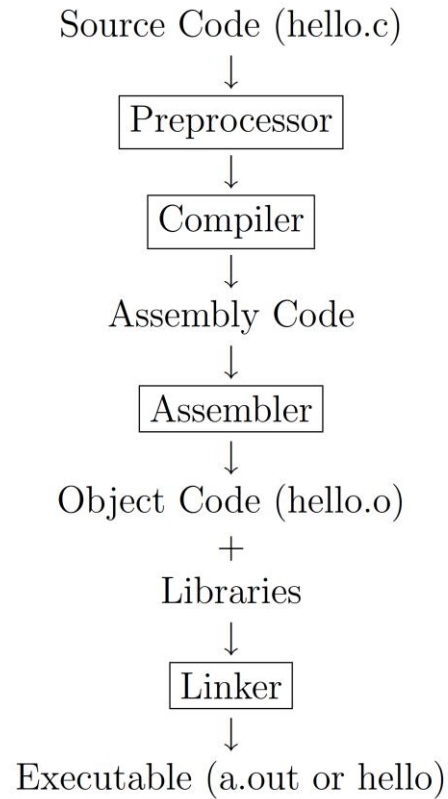
```
int i = 10;  
printf("cislo: %d", i);
```

```
char* retezec = "Ahoj";  
printf("vypis: %s", retezec);
```

- Napište program, který
 - Bude jako první argument očekávat proměnnou typu **integer**
 - Jako druhý argument očekávat proměnnou typu **double**
 - Jako třetí argument očekávat proměnnou typu **char**
- Implicitně jsou ale všechny argumenty **řetězce**
 - Použijeme převodní funkce `atoi` (str → int) a `atof` (str → double)
 - Jak získáme první znak z řetězce?
 - A specialně z `argv[2]`?

PŘEKLAD

- Jednoduchý diagram [1]

[1] C program compilation,

https://people.sc.fsu.edu/~jburkardt/classes/isc_2012/c_program_compilation.pdf

```
Zadejte jmeno pacienta (ukoncene teckou): Zaphod Beeblebrox .  
Zadejte rodne cislo: 1234569876  
Zadejte bydliste (ukoncene teckou): Planeta Betelgeuse .  
Zadejte jmeno pacienta (ukoncene teckou): Fort Prefect .  
Zadejte rodne cislo: 0123459999  
Zadejte bydliste (ukoncene teckou): Somewhere in the galaxy .  
Zadejte jmeno pacienta (ukoncene teckou): .
```

- Poznámky
 - Znak . ukončuje aktuálně zadávaný víceslovný údaj
 - Slovo ukládejte do souboru hned po načtení
 - Implementačně omezte maximální délku slova na 99 znaků

```
char buf[100]; // proč 100?
```

Skutečná adresa	1634	1635	1636	1637	1638	1639
Index	0	1	2	3	4	5
Hodnota	10	20	30	40	50	60

Skutečná adresa	1634	1635	1636	1637	1638	1639
Index	0	1	2	3	4	5
Hodnota	10	20	30	40	50	60

- **Pole:** prvky stejného typu, spojitě místo v paměti

Skutečná adresa	1634	1635	1636	1637	1638	1639
Index	0	1	2	3	4	5
Hodnota	10	20	30	40	50	60

- **Pole:** prvky stejného typu, spojitě místo v paměti
- **Deklarace staticky:** `int moje_pole[6];`

Skutečná adresa	1634	1635	1636	1637	1638	1639
Index	0	1	2	3	4	5
Hodnota	10	20	30	40	50	60

- **Pole:** prvky stejného typu, spojitě místo v paměti
- **Deklarace staticky:** `int moje_pole[6];`
- **Velikost pole:** operátor `sizeof()` – velikost v bajtech
 - U polí vrací součet velikostí jeho položek

Skutečná adresa	1634	1635	1636	1637	1638	1639
Index	0	1	2	3	4	5
Hodnota	10	20	30	40	50	60

- **Pole:** prvky stejného typu, spojitě místo v paměti
- **Deklarace staticky:** `int moje_pole[6];`
- **Velikost pole:** operátor `sizeof()` – velikost v bajtech
 - U polí vrací součet velikostí jeho položek
- **Velikost moje_pole:**
`int velikost = 6*sizeof(int);`

Skutečná adresa	1634	1635	1636	1637	1638	1639
Index	0	1	2	3	4	5
Hodnota	10	20	30	40	50	60

- **Pole:** prvky stejného typu, spojitě místo v paměti
- **Deklarace staticky:** `int moje_pole[6];`
- **Velikost pole:** operátor `sizeof()` – velikost v bajtech
 - U polí vrací součet velikostí jeho položek
- **Velikost moje_pole:**
`int velikost = 6*sizeof(int);`
- **Pozor:** velikost datového typu záleží na procesoru
 - `sizeof(int)` může být 2, 4 nebo 8

Skutečná adresa	1634	1635	1636	1637	1638	1639
Index	0	1	2	3	4	5
Hodnota	'h'	'e'	'l'	'l'	'o'	'\0'

Skutečná adresa	1634	1635	1636	1637	1638	1639
Index	0	1	2	3	4	5
Hodnota	'h'	'e'	'l'	'l'	'o'	'\0'

- **Řetězce:** pole typu `char` zakončená nulovým znakem `'\0'`

Skutečná adresa	1634	1635	1636	1637	1638	1639
Index	0	1	2	3	4	5
Hodnota	'h'	'e'	'l'	'l'	'o'	'\0'

- **Řetězce:** pole typu `char` zakončená nulovým znakem `'\0'`
- **Pozor:** `char pole[5];`
 - Není zde místo pro ukončovací nulu (`'\0'`)
- **Pozor:** je nutné hlídat meze pole!

- Lze řetězce porovnávat takto?

```
char* str1 = "Ahoj";  
char* str2 = "Ahoj";  
  
if (str1 == str2) {  
    /// ??????  
}
```

- Co porovnáváme?

- Lze řetězce porovnávat takto?

```
char* str1 = "Ahoj";  
char* str2 = "Ahoj";  
  
if (str1 == str2) {  
    /// ??????  
}
```

- Co porovnáváme?
- Řešení: funkce `strcmp`

- Všechny vstupy a výstupy v C jsou **soubory**
 - **stdin, stdout, stderr**
- Datový typ, který reprezentuje soubor: **FILE***
- Otevření souboru se provádí pomocí funkce **fopen**
 - Příklad použití:
`FILE* soubor = fopen("test.txt", "r");`
otevíráme soubor `test.txt` pro čtení - `r`, zápis - `w`
- Před zahájením práce je třeba ověřit, že se podařilo soubor otevřít: `if (soubor != NULL) { //OK }`
- Po ukončení práce je potřeba soubor zavřít pomocí funkce **fclose**
 - `fclose(soubor);`

```
FILE* soubor = fopen("test.txt", "r");  
if (soubor != NULL) { // kontrola  
    ... práce se souborem ...  
fclose(soubor); // jsme hotovi
```

- Do souboru můžeme zapisovat podobně jako do terminálu (také **soubor**) pomocí funkce **fprintf**
 - **fprintf(soubor, "ABC %d\n", 1);**
Zapisujeme do otevřeného souboru **soubor** řetězec **ABC 1** a vkládáme **nový řádek**
- Názvy funkcí, které pracují se soubory začínají na **f**
 - **fprintf, fscanf, ...**

- Vyzkoušejte si čtení a zápis do souborů
- Zápis
 - Do souboru zapište libovolné slovo pomocí funkce `fprintf(soubor, %s, "retezec")`
- Čtení:
 - Pomocí funkce `fscanf` zapsané slovo v souboru opět přečtete, slovo může mít max. 99 znaků (`%99s`)
 - Načtený řetězec uložte do pole `char buff[100];`
 - Vypište načtené slovo

```
FILE* soubor = fopen("test.txt", "r"); // w
if (soubor != NULL) { // kontrola
... práce se souborem ...}
fclose(soubor); // jsme hotovi
```

- Napište program, který **spočítá slova v textovém souboru**
 - Název souboru bude zadán jako **první argument programu**
 - Funkce **scanf** (a její varianty s f) vrací počet úspěšně načtených formátovacích řetězců, v našem případě chceme načítat, dokud se podařilo ze souboru načíst slovo (slovo bude mít max. 99 znaků – **%99s**)
 - Počet slov uložte do proměnné (inicializace na 0)

- Napište program, **který spočítá počet výskytů zadaného znaku v textovém souboru**
 - Název souboru bude zadán jako první argument programu
 - Znak bude zadán ze standardního vstupu po spuštění programu (funkce `getchar()` – vrací `int`, případně `scanf`)
- Poznámky
 - Znak se v C zapisuje do `' '` (jednoduché uvozovky)
 - Znaky mají jak celočíselnou tak znakovou hodnotu (pro porovnání dvou znaků lze použít operátor `==`)
 - Funkce `(f)scanf` vrací počet úspěšně načtených formátovacích řetězců
 - Omezte max. délku řetězce na 99 znaků

- Vytvořte program, který načítá osobní údaje pacientů
- Tyto údaje ukládá do souborů, pojmenování ve formátu **PACRR**, kde **RR** je rodné číslo pacienta
 - Pro vytvoření názvu souboru použijte funkci **sprintf**
`sprintf(filename, "PAC%10s.txt", rodnecislo);`
 - **filename** – řetězec, který bude obsahovat výsledek
- Jednotlivé textové vstupy vždy ukončete znakem `.`
- Příklad (z wiki 😊)

```
Zadejte rodne cislo: 1234569876
Zadejte jmeno pacienta (ukoncene teckou): Zaphod Beeblebrox .
Zadejte bydliste (ukoncene teckou): Planeta Betelgeuse .
Zadejte rodne cislo: 0123459999
Zadejte jmeno pacienta (ukoncene teckou): Fort Prefect .
Zadejte bydliste (ukoncene teckou): Somewhere in the galaxy .
Zadejte rodne cislo: .
```

```
Zadejte rodne cislo: 1234569876
Zadejte jmeno pacienta (ukoncene teckou): Zaphod Beeblebrox .
Zadejte bydliste (ukoncene teckou): Planeta Betelgeuse .
Zadejte rodne cislo: 0123459999
Zadejte jmeno pacienta (ukoncene teckou): Fort Prefect .
Zadejte bydliste (ukoncene teckou): Somewhere in the galaxy .
Zadejte rodne cislo: .
```

- Poznámky
 - Znak . ukončuje aktuálně zadávaný víceslovný údaj
 - Implementačně omezte maximální délku slova na 99 znaků, data opět ukládejte do bufferu

```
char buf[100]; // proč 100?
```